

DŽANA RAHIMIĆ – BUŽO

ZNAČAJ RAZUMIJEVANJA SVIJETA

U realnom svijetu odvija se čovjekov život i životni procesi. U tom svijetu događa se čovjekovo – tubitkovo brigovanje za svijet oko sebe. U ovom svijetu događa se mišljenje i razumijeva svijet i istina. U tom smislu život se pokazuje kao *mjesto* potvrđivanja validnosti mišljenja u svijetu, čiji odnosi jesu iskustvo koje je određujuće za stvarnost. Gradnja i razumijevanje životnih procesa u realnom svijetu upućuju na život i svijet kao na jedine mogućnosti gradnje smisla i na *mjesto* potvrđivanja validnosti smila. U tom pravcu oni koji misle, misleći subjekti, trebaju uspostaviti poredak stvari u životu i u svijetu, a ne taj poredak tražiti u stvarima.

Razumijevanje svijeta znači mišljenje koje je otvoreno za različitosti u koje mi, kako Heidegger kaže, dospijevamo

„U ono što se zove mišljenje dospijevamo kada mislimo sami. Da bi takav pokušaj uspio, moramo biti spremni učiti mišljenje. Tek što smo se uputili u to učenje, već smo priznali da još ne možemo misliti. Ali, čovjek se ipak naziva onaj koji može misliti – i to s pravom. Jer je on umno živo biće. Um, ratio otkriva se u mišljenju. Kao umno živo biće čovjek mora moći misliti, samo ako to želi.¹

¹ Martin Heidegger, *Što se zove mišljenje*, (spis dvaju predavanja održanih u zimskom semestru 1951-52., i u ljetnom semestru 1952. na Sveučilištu u Freiburgu), Naklada BREZA, Zagreb, 2008. Str. 11.

Život, odnosno životni svijet imenovan je tako upravo zbog toga što ga nastanjujemo mi ljudi, oni koji misle, koji dopijevaju u mišljenje.

Heideggerov fokus na čovjeka u svijetu zapravo je subjektova gradnja „životnog svijeta“, odnosno životnih formi na kojima se grade životni svjetovi. Dakle, polazište pitanja o gradnji smisla jeste egzistencija koja čovjekovo biti u svijetu označava tako što je on time *biti* u iskustvu, odnosno u umstvenom kontekstu. Razumijevanje ovog stvarnog, realnog svijeta jeste zadaća filozofije s toga je taj svijet u kojem se odvija stvarni život mogućnost za svu izgradnju smisla života i razumijevanje istine koja ne može biti postavljena izvan okvira smisla stvarnosti. Istina je dakle, određena životom i svijetom, *životnim svijetom*.

Heideggerovo razumijevanje svijeta kao mjesta u kojem se dešava bivstvovanje (život) određeno je čovjekovom biti u svijetu i mišljenjem koje je obrazlagajuće biti u svijetu. Razmatranje pitanja o čovjeku i o svijetu jeste pitanje egzistencije čovjeka, života, pa je temeljno određenje egzistencije bivstvovanje u svijetu. Tako se egzistencija i svijet pokazuju kao temelji gradnje smisla . U tom pravcu svijet i tubitkovo biti u svijetu prepoznajemo kao osnovu za svako moguće građenje i razumijevanje smisla kojim razumijevamo život i odnose u svijetu, a to je zapravo naše imanje iskustva.

Heidegger svijet promišlja kao mogućnost da se tubitak kao egzistencija konstituira pa razmatranje svijeta neminovno polazi od pitanja tubitkove egzistencije u svijetu, odnosno mogućnosti tubitka da razumije ono što može biti i da bude, da razumije bitak i svoje mogućnosti u svijetu koji mu je kao nužnost dat,

„Ubačen u svijet, čovjek nema nikakvog izgleda da se oslobodi svijeta, i zato ga prihvata kao iz nužde kao uvjet svoje egzistencije. Otuda postavljajući sebe čovjek postavlja i svijet iz kojeg izvlači bića prevodeći ih iz haosa u red i smisao.“¹

Biti u svijetu tubitkovo je tumačenje i razumijevanje biti u svijetu u kojemu on razumijeva svoju egzistenciju i stvari koje su sastavni dio njegovog postojanja u svijetu.

Tumačenje i razumijevanje događa se u svijetu u kojem se događa život i gradi smisao. Čovjek jeste na način bitka u svijetu kao cjelini. „Složeni izraz „bitak –u - svijetu“ pokazuje već svojim kovom, da je njime mišljen jedan jedinstveni fenomen. Taj primarni nalaz valja gledati u cjelini.“²

Svijet nastaje kao rezultat stvaralaštva tubitka, tu čovjek razumijeva sebe i druga bića u vremenitom postojanju, razumijeva vlastitu egzistenciju i tako gradi sfere u kojima razumijeva život i istinu.

„Konačno se našao zahvaljujući svom umu čovjek na dijalektičkom ognjištu svijeta, biće bez kojeg bi svijet bio besvjesno trajanje i ubogo, stereotipno događanje. ...čovjek predstavlja vrhunski domet razvoja svijeta i neku još neriješenu zagonetku koje svijet bez njega ne bi bio svjestan.“³

Svijet kao *mjesto* razumijevanja i tumačenja svega onoga što se s tubitkom dešava mogućnost je svega spoznavanja jer je sve što spoznavanje određuje određeno realitetom stvarnosti, to jeste svijetom u kojem se dešava realitet života kao iskustvo.

¹ Rasim Muminović, *Uvod u filozofiju*, Sarajevo – Publishing, 1998., str. 336.

² Martin Hajdeger, *Bitak i vrijeme*, Naprijed, Zagreb, 1985., str. 59.

³ R. Muminović, *Uvod u filozofiju*, str. 309 – 310.

Heideggerova upotreba riječi svijet poseže za razumijevanjem mnogoznačnosti svijeta u različitim značenjima i njihovoj povezanosti:

1. „Svijet biva upotrebljavan kao ontički pojam i tada znači sveukupnost bića koja mogu postojati unutar svijeta.
2. Svijet fungira kao ontološki termin i znači bitak bića navedenih pod br. 1.
3. Svijet može biti razumljen i opet u jednom ontičkom smislu, ali sada ne kao bića koja bitno nisu tubitak a koja mogu sretati unutar svijeta, nego kao ono u čemu živi neki faktični tubitak kao takav.
4. Svijet označuje, napokon, ontološko-egzistencijalni pojam svjetovnosti. Sama se svjetovnost dađe modificirati u svaku od srtukturnih cjelina posebnih svjetova, ali u sebi uključuje apriornost svjetovnosti uopće.

Izvedenica svjetovnost tada terminološki znači jednu vrstu bitka tubitka i nikada ne znači vrstu bitka bića postojećih u svijetu.“¹

Razumijevanje vlastite egzistencije, u svijetu i vremenu, jeste život kao forma u kojoj je moguće provjeriti validnost ovoga mišljenja. Svijet, kao sve što se nalazi oko nas, razumijeva se u vremenu kao komponenti koja karakterizira svako postojanje. Možda je Heideggerova filozofija *mjesto* gdje se najjasnije svijet pokazuje kao mjesto gradnje smisla jer smo kod Heideggera mi već u svijetu i to je ono što nas

¹ M. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 72 - 73.

određuje i što omogućava razumijevanje i odnošenje prema životu, egzistenciji i istini.

„Kad Heidegger kaže da je „spozaja“ čovjekov „modus bitka kao biti u svijetu“, onda se time podrazumijeva naše praktično, svakodnevno snalaženje u svijetu, pri čemu je horizont razumijevanja uvjetovan razumijevanjem pojedinih stavri u svijetu, koje nisu puki predmeti lišeni značenja za naš svijet u kojem živimo. „Brižno ophođenje“ (Besorgen) sa stavrima, u kojemu ih prepoznamo kao nešto što nam je na poseban način „tu pri ruci“ (zuhanden) dio je naše razumijevajuće svakodnevnice. Čovjek svakodnevno egzistira tako što će „hvatajući za kvaku otvoriti vrata“. Svijet koji egzistirajući spoznajem i razumijevam zapravo je jedna povezana značenjska cjelina u kojoj pojedine stvari zadovoljavaju svoje značenje na temelju njihove njihove praktične uporabe, i istodobno upućuju jedna na drugu“.¹

Za subjektive mogućnosti gradnje i razumijevanja smisla, razumijevanja i odnošajnosti prema životu i prema svijetu u kojem se život dešava nužno je krenuti od zbiljskog sadržaja, od života i svijeta, a za to je dakle bilo potrebno promišljanje Heideggerovog razumijevanja ovih horizonata, a sve to s ciljem približavanja razumijevanja iskustva, svijeta u kojem čovjek kao tubitak gradi smisao, otkriva istinu i misleće se odnosi

¹ Jure Zovko, *Filozofija i kultura*, Naklada Juričić d.o.o, Zagreb, 2009., str. 111.

prema vlastitoj egzistenciji u horizontu vremena i dolazi do spoznaje kao krajnjeg cilja svih ovih djelovanja. Iz navedenog prepoznaju se temeljni termini nužni za pokušaj eksplikacije života i svijeta kao horizonata od kojih je moguće izgraditi i razumjeti svaki smisao; tubitak, čovjek; prostor, vrijeme; mišljenje i stvarnost.

Egzistencija, koja kod Heideggera označava čovjekovo moći biti u vremenosti, koji u mogućnosti moći biti, to jest u životu, traži bitak (Bitak – ono na šta je mišljenje upućeno, ono što ispunjava mišljenje i određuje egzistenciju) dok je u tom traženju uvijek određen svojom konačnošću, tim traženjem pokazuje svoj način postojanja jeste uvijek predhodno razumijevanje, razumijevajuće odnošenje tubitka prema svijetu i prema vremenu koji se interpretiraju ovim razumijevanjem. Čovjekovo postojanje, odnošenje sa svijetom čovjeka kao tubitka jeste egzistencija, što znači da je traženje bitka to jeste građenje i razumijevanje smisla u egzistenciji, u konkretnosti u kojoj filozofija bitak traži. Smisao koji filozofija traži, koji ljudi grade, put kojim se s tim ciljem ide, razumijevaju i unaprijeđuju, moguće je tražiti samo u relnom svijetu u kojem se dešava ljudski život i svi životni odnosi.

Razumijevanje vlastite egzistencije (u svijetu i u vremenu) jeste spoznajni uvid o sebi na razumijevajući način. Egzistirajući čovjek, kao tubitak, razumijeva način svog postojanja, otvara mogućnosti za razumijevanje i interpretaciju svoje egzistencije kao mjesta razumijevanja sebe i razumijevanja drugih sa kojima se u svojoj egzistenciji susreće.

Postojanje čovjeka kao tubitka izvorno određuje njegov razumijevajući odnos prema stavrma u svijetu. U tom smislu čovjekovo moći biti, njegova egzistencija jeste spoznajni

proces u kojem tubitak analizira svoje mogućnosti i razumijeva svoje moći biti i svoje više ne moći biti.

„Kad Heidegger kaže da je „spozaja“ čovjekov „modus bitka kao biti u svijetu“, onda se time podrazumijeva naše praktično, svakodnevno snalaženje u svijetu, pri čemu je horizont razumijevanja uvjetovan razumijevanjem pojedinih stavri u svijetu, koje nisu puki predmeti lišeni značenja za naš svijet u kojem živimo. „Brižno ophođenje“ (Besorgen) sa stavrima, u kojemu ih prepoznamo kao nešto što nam je na poseban način „tu pri ruci“ (zuhanden) dio je naše razumijevajuće svakodnevnice. Čovjek svakodnevno egzistira tako što će „hvatajući za kvaku otvoriti vrata“. Svijet koji egzistirajući spoznajem i razumijevam zapravo je jedna povezana značenjska cjelina u kojoj pojedine stvari zadovoljavaju svoje značenje na temelju njihove njihove praktične uporabe, i istodobno upućuju jedna na drugu“¹.

Ova smisljena povezanost moguća je zahvaljujući mogućnosti tubitka da razumijeva vlastitu egzistenciju.

Čovjekovo postojanje, odnošenje sa svijetom čovjeka kao tubitka jeste egzistencija; kao čovjekovo moći biti u vremenosti i u svijetu gdje se on susreće sa drugima koji nisu on sam, tubitak razumijevajući svoju egzistenciju i svoje mogućnosti pronalazi polazište razmatranja bitnog pitanja bitka, što znači da traženje bitka jeste u egzistenciji, u postojanju, odnosno u

¹ Jure Zovko, *Filozofija i kultura*, Naklada Juričić d.o.o, Zagreb, 2009., str. 111.

konkretnosti u kojoj filozofija bitak traži, to jeste traži to što određuje mišljenje čovjeka i egzistenciju čovjeka kao tubitka u toku njegovog bivstvovanja, što znači da je tubitak u vremenosti i u svijetu određen temeljom, tj određen bitkom koji jeste svaki mogući smisao, dok mogućnost i razlog uopšte pitanja o bitku proističe iz načina bivstvovanja tubitka.

U razumijevanju vlastite egzistencije čovjek razumjeva, odnosno spoznaje, samoga sebe. Tim razumijevanje egzistencije se uspostavlja kao mogućnost čovjekovog biti, postojanja, u vremenitosti te se kroz razumijevanje vlastite egzistencije stiže i spoznajni uvid o čovjeku kao biću koje on sam jeste u svijetu i u vremenu.

LITERATURA

- Martin Heidegger, *Što se zove mišljenje*, Naklada BREZA, Zagreb, 2008.
- Martin Hajdeger, *Bitak i Vrijeme*, Naprijed, Zagreb, 1985.
- Rasim Muminović, *Uvod u filozofiju*, Sarajevo-Publishing, 1998.
- Jure Zovko, *Filozofija i kultura*, Naklada Juričić, Zagreb, 2009.